

**Міністерство освіти і науки України
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка**

**Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України
Київський університет імені Бориса Грінченка
Національний університет біоресурсів і природокористування України
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
Сумський державний педагогічний університет
імені А.С. Макаренка
Відділ освіти Глухівської міської ради
Відділ освіти Глухівської районної державної адміністрації**

ЗБІРНИК СТАТЕЙ
V Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції
«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ»

Глухів (8-9 листопада 2018 року)

УДК 159.9
ББК 88.4
А 43

Рекомендовано до друку кафедрою психології (протокол № 3 від 24.10.2018 р.) та радою факультету педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (протокол № 3 від 25.10.2018 р.)

Редакційна колегія:

Н. М. Ільїна – кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка;

В. М. Поліщук – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри загальної, вікової та педагогічної психології Київського університету імені Бориса Грінченка;

О. П. Сергєєнкова – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри загальної, вікової та педагогічної психології Київського Університету імені Бориса Грінченка;

В. М. Чернобровкін – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології Національного університету «Києво-Могилянська академія».

Відповідальні за випуск:

А. В. Журавель – кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка;

О. В. Зінченко – кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка;

Актуальні проблеми практичної психології : збірник статей V Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (Глухів, 8-9 листопада 2018 року) / Міністерство освіти і науки України, Глухівський НПУ ім. О. Довженка [та ін.]; [ред. кол. : Н. М. Ільїна, В. М. Поліщук, О. П. Сергєєнкова, В. М. Чернобровкін] ; відп. ред. Н. М. Ільїна. – Глухів : Глухівський НПУ ім. О. Довженка, 2018. – 161 с.

У збірнику опубліковані статті V Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Актуальні проблеми практичної психології», яка відбулася на кафедрі психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка 8-9.11.2018 року.

Публікації, як правило, подаються в авторській редакції.

Відповідальність за достовірність поданої інформації покладається на авторів.

Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка, 2018

ЗМІСТ

Частина I.

ПСИХОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМАТИКА НАУКОВОГО ДОРОБКУ ПРАЦІВНИКІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ, ПРАКТИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ, СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ (ОДНООСІБНІ НАУКОВІ ПРАЦІ ТА У СПІВАВТОРСТВІ)

Візнюк І. М. Типологія конфліктних особистостей з іпохондричною поведінкою.....	6
Донець С. І. Емпіричний аналіз прояву індивідуально-психологічних чинників духовного розвитку у кризі входження в дорослість.....	11
Журавель А. В. Специфіка функціонування студентської інтерв'язійної групи.....	15
Зінченко О. В., Шерудило А. В. Психолого-педагогічні труднощі науково-дослідницької діяльності студентів ЗВО.....	19
Льїна Н. М. Інтелігентність учителя як проблема сучасної школи.....	24
Камінська О. В. Особливості формування професійної рефлексії психолога.....	27
Капоріна О. В. Адаптація студентів-першокурсників до навчально-виховних умов коледжу.....	30
Кирсанова Л. О. Здоров'язберігаючі технології у роботі практичного психолога з дітьми з особливими освітніми потребами.....	34
Кривенко Т. В. Комплексний підхід у подоланні кризи трьох років: робота практичного психолога з батьками.....	37
Мисник С. О. Особливості евристичного мислення у молодшому шкільному віці.....	42
Носова І. Є., Цюх І. А. Результати емпіричного дослідження рівня задоволеності шлюбом у молодих сім'ях.....	46
Печена І. П. Запобігання та протидія насильства в учнівському середовищі.....	51
Поліщук В. М. Динаміка уваги у першокласників (інформаційні фрагменти лонгітюдного емпіричного дослідження).....	56
Поліщук С. А. Психологічні чинники розвитку творчих здібностей у дошкільному віці.....	59
Понаріна І. М. Забезпечення психічного здоров'я дитини в процесі співпраці закладу дошкільної освіти і сім'ї.....	62
Рябко Ю. В. Профілактика шкільного булінгу засобами кіно тренінгу..	66
Сватенкова Т. І. Компетентнісний підхід до розвитку особистості у	72

підлітковому віці. Досвід упровадження тренінгової програми у рамках клубу «Альтернатива».....	
Сокол А. О. Особливості адаптації першокласників до навчання в умовах Нової української школи.....	77
Тарасова Т. Б. Образ «ідеального викладача» в процесі професійної підготовки майбутніх педагогів.....	81
Химан Г. П. Психологічні особливості мотивів навчання в юнацькому віці.....	87
Цінько С. В. Психологічна культура вчителя як складник його педагогічної майстерності.....	91
Шевяков О. В. Моделювання лідерського потенціалу спортсмена як проблема сучасної психології.....	94
Шейко Г. Д. Психолого-педагогічні аспекти міжособистісного спілкування педагога і студентів.....	99
Шейко Н. О., Шейко Г. Д. Особливості агресії як прояву негативних емоцій.....	104

Частина II.

ДОСЛІДНИЦЬКІ ПОЧИНАННЯ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ПІД КЕРІВНИЦТВОМ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Винограденко М. А. Стратегії поведінки в конфліктних ситуаціях працівників дошкільного закладу.....	108
Гурець А. Г. Особливості розвитку пам'яті у дітей молодшого шкільного віку в умовах інклюзивної освіти.....	112
Демешко В. М. Особливості зв'язку пізнавальної сфери дошкільників з комунікативністю.....	115
Заплаткіна М. С. Особливості конфліктів у студентському середовищі: теоретичний аспект.....	118
Іващенко В. О. Аналіз показників мотивації інтернет-активності в студентську віці.....	122
Кривопишина М. М. Мережеве спілкування студентів як соціально-психологічний феномен.....	125
Мицкан Я. С. Аналіз феномену агресії в контексті різних психологічних концепцій.....	129
Нещимна Є. М. Вплив компетентності батьків із питань ігрової діяльності дітей на рівень розвитку сюжетно-рольової гри дошкільників.....	133

Палєєва Т. К. Емоційна компетентність як засіб формування волі дітей молодшого шкільного віку.....	137
Подолінчук Т. Д. Теорія та практика оптимізації службових відносин у колективі військовослужбовців.....	142
Тер-Гищева Н. М. Психологічна корекція комунікативної готовності дошкільників до навчання в школі.....	146
Шило О. В. Вплив мовленнєво-комунікативних здібностей на статусне положення в групі дітей дошкільного віку.....	151
НАШІ АВТОРИ	156

УДК 159.922.72

ДИНАМІКА УВАГИ У ПЕРШОКЛАСНИКІВ

(інформаційні фрагменти лонгітюдного емпіричного дослідження)

Емпірично виокремлено і, як наслідок, охарактеризовано типові динамічні типи уваги у першокласників, як вихідні природні пізнавальні орієнтири у пізнанні навколишньої дійсності та самопізнанні.

Ключові слова: *властивості уваги, динамічний тип уваги, довільна увага.*

Актуальність проблеми. Труднощі вчителя у навчанні учнів чи взаєминах з ними часто спричиняються недостатньою пізнавальною орієнтацією саме у вікових динамічних властивостях уваги, зокрема: 1) *стійкість* – це цілеспрямована зосередженість на об'єкті протягом певного часу (тривалість уроку) або виді діяльності (у нашому випадку – це навчальна діяльність); 2) *концентрація* позначає інтенсивність зосередженості, або ступінь заглибленості особистості в певний об'єкт (структурні компоненти уроку) чи вид діяльності (навчальна діяльність поєднується з ігровою, і – навпаки); 3) *обсяг* – це кількість об'єктів, які знаходяться в полі уваги за короткий проміжок часу; 4) *перемикання* – довільне переміщення уваги між об'єктами, що є нетиповою характеристикою передусім для учнів 1-х класів, оскільки вимагає від них сформованого внутрішнього плану дій (вміння планувати дії «в собі») та довільності дій (доведення розпочатої справи до логічного завершення); 5) *розподіл*, або зосередженість між двома і більше видами діяльності (процес однієї діяльності відбувається на усвідомленому рівні, а іншої – на автоматизованому): наприклад, слухання повідомленої вчителем інформації потребує осмислення, а її записування – це вже автоматизований рівень; також нетипова властивість уваги для учнів 1 кл., оскільки засвідчує розвиненість довільної уваги, яка маючи суспільну природу, починає прогресувати лише з 8-річного віку (після кризи 7 років); б) *коливання* супроводжують концентрацію уваги, як її антипод (рівень сконцентрованості непостійний: періодично зростає або спадає через домінування мимовільної уваги над довільною, що властиве передусім учням 1-2 кл.).

Виклад матеріалу: *шестирічні діти (динаміка уваги в 1 класі).*

Природна закономірність: циклічність уваги («зростання» і «спади» чергуються здебільшого в межах 5 хв):

1. Чотири фази «зростання»: 1) від початку уроку до 4-5 хв; 2) 10-15 хв; 3) 20-25 хв; 4) 30-35 хв.

2. Три фази «спаду»: 1) 5-10 хв; 2) 15-20 хв; 25-30 хв.

Резюме: продуктивна діяльність шестирічних першокласників потенційно складає 20 хв від загальної тривалості уроку, тоді як організоване навчання вчителем цю продуктивність або продовжує, або зменшує:

Динамічний тип уваги 1 (максимальна продуктивність праці позначена двома часовими інтервалами: «від початку уроку до 10 хв» та «18-25 хв»).

Його особливості: 1) спади властиві для часових інтервалів «10-18 хв» і «30-35 хв»; 2) переваги: а) організація вчителем навчальної діяльності у ситуації природних «зростань» і «спадів» мимовільної уваги через розвиток її концентрації зменшує кількість таких інтервалів, внаслідок чого створюються передумови для розвитку довільної уваги; б) водночас сумарна тривалість максимальної та мінімальної продуктивної навчальної діяльності в умовах двох «спадів» та двох «зростань» істотно не відрізняється, що засвідчує домінування в учнів навчального мотиву «хочу» над «потрібно»; 3) недолік: малоефективне закінчення уроку (зміст уваги суперечить її природним закономірностям, згідно з якими останній п'ятихвилинці властива висока продуктивність праці).

Резюме: цей динамічний тип уваги є малоефективним.

Динамічний тип уваги 2 (максимальна продуктивність знаходиться у двох часових інтервалах: «від початку уроку до 10 хв» та «20-30 хв»).

Його особливості: 1) «спади» уваги властиві для часових інтервалів «10-20 хв» та «30-35 хв»; 2) переваги: а) організація вчителем навчальної діяльності у ситуації природної пульсації мимовільної уваги вдвічі зменшує інтервали зростання, а, значить, збільшує її інтенсивність (концентрацію), створюючи передумови для розвитку довільної уваги; б) також зменшується на один часовий інтервал «спад» уваги, хоча сумарний часовий інтервал залишився незмінним; 3) недоліки: а) удвічі збільшився перший інтервал «спаду» уваги (10-20 хв), тобто збільшення концентрації уваги в попередньому часовому проміжку потенційно викликає в учнів втому; б) малоефективне, як і в першого динамічного типу, закінчення уроку; в) зіставлення сумарної тривалості максимальної та мінімальної продуктивності навчальної діяльності залишилося, однак, аналогічним порівняно з природними тенденціями зростаннями та «спаду» уваги (20 хв / 15 хв).

Резюме: середня ефективність типу (природні закономірності уваги тут не прогресують на тлі поступової переваги «потрібно» над «хочу»).

Динамічний тип уваги 3 (максимальна продуктивність праці: «від початку уроку до 10 хв», «15-25 хв», «30-35 хв»).

Його особливості: 1) «спади» уваги властиві для часових інтервалів «10-15 хв» та «25-30 хв»; 2) переваги: а) організація вчителем навчальної діяльності якісно зменшує пульсацію мимовільної уваги, що виявляється у збільшенні загальної тривалості продуктивності праці (до 30 хв при трьох фазових «зростаннях») та часовому зменшенні кожного «спаду» (до 5 хв); б) результативні

початок і закінчення уроку, тобто діти в обох випадках перебувають у стані максимальної продуктивності праці.

Резюме:

1. Цей динамічний тип уваги є найбільш ефективним (його цикли зіставляються з природними закономірностями мимовільної уваги у межах 35-хвилинного уроку, внаслідок чого в дітей створюються оптимальні передумови для стійких зв'язків та взаємопереходів з довільною увагою, а, значить, домінування «потрібно» над «хочу».

2. Визначається чітка перспектива усвідомленого ототожнення для дітей понять «потрібно» та «хочу» у системі постійної взаємодії мимовільної та довільної уваги, що є визначальною тенденцією у формування сприятливої навчальної мотивації.

Семирічні діти (динаміка уваги в 1 класі).

Природна закономірність: циклічність уваги, де «зростання» і «спади» чергуються, максимум, у межах 10-хв:

1. Дві фази «зростання»: «від початку уроку до 10 хв»; «20-30 хв».

2. Дві фази «спаду»: «10-20 хв»; «30-35 хв».

Резюме: продуктивна діяльність учнів 1 кл. потенційно складає, як в шестирічних дітей, 20 хв від загальної тривалості уроку, але відрізняється кількістю фаз.

Так само виокремлюються три динамічні типи уваги:

Динамічний тип 1 (максимальна продуктивність праці: «від початку уроку до 10 хв»; «20-25 хв»).

Його особливості: 1) «спади» уваги властиві для часових інтервалів «10-20 хв» та «25-35 хв»; 2) перевага: об'єктивна можливість у вчителя підтримувати мимовільну увагу учнів на початку уроку, максимум», у межах 10 хв; 3) недоліки: а) спроби вчителя організувати навчальну діяльність не лише не зменшують пульсацію мимовільної уваги, а приносять швидше протилежний результат: учні демонструють суб'єктивну недостатню готовність працювати вже на початку уроку (10 хв), після чого схожий часовий проміжок вони активно відволікаються на сторонні подразники, які не стосуються навчання; б) значне коливання уваги в учнів у межах «10-20 хв» потенційно локалізується лише протягом наступних 5 хв, щоб наприкінці уроку (25-35 хв) розгорнутися з новою силою (діти втомлені, збуджені, дезорганізовані, що визначає в них відповідну поведінку і діяльність на перерві та наступному уроці); в) сумарна низька продуктивність учнівської навчальної діяльності (у межах 20 хв).

Резюме: низька неефективність типу.

Динамічний тип 2 (максимальна продуктивність праці: «від початку уроку до 15 хв»; «25-30 хв»).

Його особливості: 1) «спади» властиві для часових інтервалів «15-25 хв» та «30-35 хв»; 2) перевага: забезпечення вчителем продуктивності праці учнів на початку уроку (до 15 хв) розвиває мимовільну увагу та «відтягує» в часі її «спади» з перспективою досягнення аналогічної працездатності в кінці уроку; 3) недолік: як правило, низька результативність кінця уроку у межах 54 хв).

Резюме: середня ефективність типу (природні закономірності уваги, як і в шестирічних дітей, тут не прогресують).

Динамічний тип 3 (максимальна продуктивність праці: «від початку уроку до 15 хв»; «25-35 хв»).

Його особливості: 1) «спад» уваги властивий лише для одного часового інтервалу «15-25 хв»; 2) переваги: а) організація вчителем навчальної діяльності якісно зменшує пульсацію мимовільної уваги, що виявляється у збільшенні продуктивності праці учнів на початку уроку (до 15 хв) та загальній тривалості продуктивності (до 35 хв.), а також зменшенні «спаду» в середині уроку (до 10 хв); б) результативні початок і закінчення уроку.

Резюме: цей тип уваги є найбільш ефективним (часові цикли зіставляються з природними закономірностями мимовільної уваги у межах 35-хвилинного уроку, внаслідок чого виникають оптимальні передумови для стійких зв'язків та взаємопереходів з довільною увагою).

Висновок. Вікові властивості уваги шестирічних та семирічних дітей засвідчують необхідність розвитку в них *третього динамічного типу* уваги, властивого шестирічним дітям, оскільки він:

1) не лише забезпечує максимальну продуктивність навчальної діяльності, а також відповідає природним тенденціям мимовільної уваги;

2) передбачає гармонічну взаємодію мимовільної та довільної уваги, внаслідок чого для останньої створюються сприятливі передумови для успішного розвитку, що, в свою чергу, активізує мимовільну увагу;

3) з восьмирічного віку на основі стійкості та концентрації уваги забезпечує розвиток уже довільної уваги через такі її пріоритетні властивості як перемикання та розподіл.

Поліщук С. А.

УДК 159.9.07

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

Аналізуються провідні психологічні чинники розвитку творчих здібностей дитини, серед яких у ранзі домінуючих засобів знаходиться народна іграшка.